

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל
שניאורסאהן

מליובאוויטש

ניצן"י

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק כד
(תרגום חפשי)

יוצא לאור על ידי
"מכון לוי יצחק"
כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושבעים לבריאה
שישים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח
מאתיים וחמשים שנה להסתלקות הילולא של בעש"ט נ"ע

לעילוי נשמת

ר' יהודה ב"ר צבי הירש ע"ה סטראל
נפטר בש"ק פ' נצבים, ז"ך אלול ה'תשס"ה
וזוגתו מרת טשארנא גיטל בת ר' יעקב ע"ה סטראל
נפטרה בליל ה' טבת ה'תשס"ו
ת. נ. צ. ב. ה.
נדפס ע"י בנם
הו"ח ר' שמואל זוגתו מרת מלכה שיינדל
ומשפחתם שיחיו סטראל

* * *

לעילוי נשמת

ר' שמעון ב"ר יואל ע"ה ויינשטיין
נפטר ביום יו"ד שבט ה'תשנ"ה
וזוגתו מרת מזל ב"ר יוסף שרם ע"ה ויינשטיין
נפטרה ביום ער"ה, כ"ט אלול ה'תשמ"א
ת. נ. צ. ב. ה.
נדפס ע"י בנם
ר' יצחק זוגתו מרת אילנה
ומשפחתם שיחיו ויינשטיין

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

ואזנים לשמוע", ובפרט נאך דעם וואס מ'איז שוין אריין (ושבעה ימים) אין שנת הנ"א (ה'תנשא), וואס אידן האבן איר אנגערופן (און מפיץ געווען) מיטן ר"ת, "אראנו נפלאות".

(משיחת יום ד' פ' ברכה, ז' תשרי תנשא)

(8 תבוא כט, ג.)

ויה"ר – והוא העיקר – שכא"א מאתנו יהי "שליח" לבשר לעצמו, לבני ביתו ולכל היהודים בסביבתו, ש"הנה זה בא", "הנה אלוקינו זה גו' זה ה' קוינו לו" (ב"פ זה'), והנה דוד מלכא משיחא, ושאליהו הנביא כבר ה' יום לפני בטבריא" ובישר אודות ביאת משיח צדקנו.

יש לומר, דכיון שמשיח יכול לבוא בכל יום, "אחכה לו בכל יום שיבוא", ואלהיו הנביא צריך לבשר ביום שלפניו על ביאת המשיח – הרי אליהו הנביא בא לטבריא בפועל ממש כל יום ומבשר על ביאת המשיח (במיוחד) לאלו שעומדים במעמד ומצב ד"אחכה לו בכל יום שיבוא" – גם לאלו שאין אומרים זאת בדיבור (כמנהג חב"ד), אלא חושבים ע"ז, ובפרט כאשר אומרים במזמור תהילים הידועי "מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתי".

...ובשנה זו ניתוספה בזה הדגשה מיוחדת – הן מצד המזמור תהילים שבו אומרים "מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתי", והן מצד שלימות דארבעים שנה שאז כבר "נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע", ובפרט לאחר שכבר נכנסנו (שבעה ימים) בשנת הנ"א (ה'תנשא), הנקראת (ומופצת) ע"י בני ישראל בראשי תיבות "אראנו נפלאות".

וההכנה של כל הפרטים הללו דורשת זמן רב וטרדה רבה וכו'. ובנוסף לכך אין לומר, שכל אחד מהם יכול היה לכתוב בעצמו ספר תורה¹⁰, כפי שרואים במציאות כיום, שרק מעט אנשים מוכשרים להיות סופרים-אומנים ולכתוב ספרי תורה. ובמיוחד באופן של "התנאה לפניו" – בקלף, דיו, קולמוס וכתב נאה¹¹ – הרי מלכתחילה אפשרי הדבר, לגבי רוב האנשים, רק על ידי שליח¹².

ב. ביום אחד – רק סיום הכתיבה

בדומה לכך מתעוררת שאלה על דברי חז"ל¹³, שביום פטירתו כתב משה רבינו "י"ג תורות, י"ב ל"ב שבטים, ואחר הניח בארון". והרי, לכאורה: כיצד אפשרי¹⁴ לכתוב שלשה עשר ספרי תורה ביום אחד?

על כך אומרים המפרשים¹⁵, שבאותו יום משה רבינו רק טיים את כתיבת ספרי התורה^{15*}. כי באופן כללי "כל מה ששמע ביום אחד כתב, וכן בכל יום, ולא היה חסר בכל התורה רק הסיום מפרשיות אחרונות".

בהמשך לכך ניתן להוסיף ולומר אפילו לגבי הפרשות שמ"נצבים" ואילך, שכשם שאנו

א. "ועתה כתבו לכם..."

אחת המצוות שבני ישראל נצטוו עליהן בסיום ארבעים השנים במדבר, ובסמוך מאוד לפטירת משה (ולפחות בסמוך ליום פטירתו), היא מצות כתיבת ספר תורה. כנלמד מן הפסוק¹, "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת", ש"מצות עשה על כל איש ואיש מישראל לכתוב ספר תורה לעצמו"².

כיון שהציווי "ועתה כתבו לכם את השירה..." נאמר כהכנה לכניסה לארץ – כי אביאנו אל האדמה... וענתה השירה הזאת...³ – הרי מובן, שכל יהודי צריך היה לקיים מיד ציווי זה ולכתוב ספר תורה לעצמו.

ותמוה: הציווי "ועתה כתבו..." נאמר לישראל ביום פטירת משה, ז' אדר⁴ – ואין מוזכר בשום מקום, שביום אחד ישתדלו יותר מששים רבוא יהודים לעבד עורות וכו' ולכתוב, או לפחות להתחיל^{4*} בכתיבה חלקית, של ספר תורה! והרי זהו חידוש מיוחד יותר מאשר "ויתן שם ישראל – בלב אחד"⁵ – כאן זוהי עשייה אחת.

וזאת בנוסף לכך שבני ישראל היו טרודים באבלו של משה במשך שלושים יום⁶. ולאחר מכן, בעשרה בניסן⁷, עברו ישראל את הירדן, ולפני כן היו מספר הכנות לכך⁸ –

יש להעיר, שכדי לכתוב ספרי תורה רבים כל כך – יותר מששים רבוא – יש צורך בכמות עצומה של יריעות קלף, אשר הכרחי שתהיינה "מן המותר בפך"⁹, דיו וכדומה,

(1) פרשתנו לא, יט.

(2) ל' הרמב"ם הל' ס"ת פ"ז ה"א. ועד"ז בסהמ"צ מ"ע יח. והוא ע"פ סנה' כא, ב.

(3) לא, כ"בא. ולהעיר מאשכול ריש הל' ס"ת (וראה תוס' ור"ן גדרים לה, א. שו"ת חת"ס יו"ד סנ"ד. ועוד) שהלימוד מפסוק דילן שמצוה לכתוב ס"ת, הוא מזה שהשירה היא "לעוד" ע"ש.

(4) כהתחלת הפרשה (לא, ב) ובפרש"י שם.

(4*) כי אף את"ל שאין הכרח (מצד הציווי דועתה כתבו גו') לסיים כתיבת ס"ת קודם כניסתם לארץ (משא"כ ס"ת שכתב משה דלקמן ס"ב) – מ"מ, הרי לא מצינו מוזכר אשר ששים רבוא אנשים התחילו בכתיבת ספרי תורה (עכ"פ בהכנות לזה – תומ"י.

(5) פרש"י יתרו יט, ב (ממכילתא שם).

(6) ברכה לה, ח.

(7) יהושע ד, יט.

(8) ראה יהושע א, יא. שם ג, ג ואילך.

(9) ראה שבת קח, א. מס' סופרים בתחלתה. מושו"ע יו"ד ר"ס רעא.

(10) להעיר מראב"ע פרשתנו כאן.

(11) שבת קלג, ב.

(12) ראה לקו"ש חכ"ג ע' 17, וש"נ.

(13) דב"ר פרשתנו פ"ט, ט. פסיקתא דר"כ פ' וזאת הברכה. מדרש תהלים עה"פ צ, א. ועוד. הובא בהקדמת הרמב"ם לפיה"מ (ולס' היד). ועוד.

(14) להעיר מב"ב יד, א ובפרש"י ד"ה דילמא שם.

(15) פ' מהרד"ו לדב"ר שם. ובשו"ת חת"ס (ח"ו סכ"ט) בשם השל"ה כתב (לתרץ איך כתב משה ביום פטירתו שה' בשבת), שמשם כתב הס"ת בהשבעת הקולמוס. וראה גם צורר המור ס"פ עה"פ עד תומם. וצ"ע שפ"ז – ס"ת הכתובה בנס כשרה ולכתחילה. – ולהעיר מדברי הצ"צ בנוגע למהירות כתיבת אדמו"ר האמצעי (ס' השיחות תש"ב ע' 122. התמים ח"ב ע' עה"ט) ואכ"מ.

(15*) אבל להעיר שבהקדמת הרמב"ם לס' היד מפורש: כל התורה כתבה משה רבינו קודם שימות בכתב ידו. וכן בהקדמתו לפיה"מ שם: וכשה' לפני מותו החל לכתוב התורה בספרים (וראה תרגום קאפת שם).

להביא את 770 הביתה!

כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית! האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind> יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

ג.

ויה"ר והוא העיקר – אַז יעדערער פון אונז זאל ווערן א „שליח“ אויף אַנזאָגן זיך, זיינע בני בית און אַלע אידן אַרום אים, אַז „הנה זה בא“, „הנה אלקינו זה גו' זה ה' קוינו לו“¹⁶ (כ"פ זה), והנה דוד מלכא משיחא, און אַז אליהו הנביא איז שוין מיט אַ טאָג פריער געווען אין טבריא און האָט אַנגעזאָגט וועגן ביאת משיח צדקנו.

ויש לומר, אַז וויבאַלד משיח קען קומען יעדער טאָג, „אחכה לו בכל יום שיבוא“¹⁷, און אליהו הנביא דאַרף אַנזאָגן אַ טאָג פריער אויף ביאת המשיח – קומט אליהו הנביא אין טבריא בפועל ממש יעדער טאָג און זאָגט אַן אויף ביאת המשיח (במיוחד) צו די וואָס שטייען אין אַ מעמד ומצב פון „אחכה לו בכל יום שיבוא“ – אויך די וואָס זאָגן דאָס ניט כדיבור (כמנהג חב"ד), נאָר מ'טראַכט וועגן דעם, ובפרט ווען מ'זאָגט אין דעם באַוואוסטן קאַפיטל תהלים „מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו“.

. . . און אין דערויף קומט צו אַ ספּעציעלע הדגשה היינטיקן יאָר – סיי מצד דעם קאַפיטל תהלים אין וועלכן מ'זאָגט „מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו“, און סיי מצד די שלימות פון ארבעים שנה וואָס דעמולט איז שוין „נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות

(1) ל' הכתוב – שה"ש ב, ח.

(2) ישע"י כה, ט. וראה תענית בסופה.

(3) שמ"ר ספכ"ג.

(4) ראה עירובין מג, ב: „אתא אליהו מאתמול . . לבית דין הגדול“, וב"ד הגדול

„בטבריא עתידין לחזור תחילה“ (רמב"ם הל' סנהדרין ספ"ד).

(5) עיקר ה"ב מ"ג עיקרים.

(6) ראה לקו"ש ח"ט ע' 282 ואילך.

(7) פט, כא.

רואים שמשח כתב „וימת משה“ (על שם העתיד?)¹⁶ כך הוא יכול היה לכתוב את הפרשות הללו, או את רובן, לפחות, בימים שלפני הסתלקותו, למרות שמוכן שהוא לא אמר אותן לישראל לפני יום הסתלקותו.

ובאופן דומה ניתן היה, לכאורה, להשיב גם לגבי כל ישראל – בהתאם לדברי הרמב"ם¹⁷ על סדר הלימוד של בני ישראל במדבר, שלאחר שהם שמעו ממשח ואהרן וכו' את המצוה והלכותיה, הם כתבו את „המצוה ההיא במגילות“, שמהן הם נהגו ללמוד לאחר מכן.

יוצא מכך, שבמשך ארבעים השנים במדבר היו כתובות אצל ישראל רוב פרשיות התורה, „ולא היה חסר .. רק הסיום מפרשיות אחרונות“.

ולכן אפשר לומר, שלאחר הציווי „ועתה כתבו לכם...“, כל יהודי רק סיים את כתיבת ספר התורה שלו¹⁸.

ג. ספר תורה – לכל אחד מבני ישראל במדבר;

אך תירוץ זה דחוק ביותר, כי:

(א) תירוץ זה מתאים רק לפי הדעה¹⁹ ש„תורה מגילה מגילה ניתנה“, ואף לפי הדעה¹⁹ „תורה חתומה ניתנה“ – כפי שמפרשים אותה בעלי „תוספות“²⁰, שהכוונה היא „שעל הסדר נכתבה“

[כלומר, „על הסדר“ שבו מופיעות הפרשיות בתורה: כיון ש„אין מוקדם ומאוחר בתורה“ ויש פרשיות שנאמרו „לפני אותם הכתובים לפנייהם“, לכן עכבו את כתיבת הפרשיות הללו עד אשר נאמרו הפרשיות אשר „כתובים לפנייהם“, ורק אז כתבו את כל הפרשיות שנאמרו עד אז כסדרן בתורה]

– אך תירוץ זה אינו מתאים להסברו של רש"י²¹, המפרש, שהמשמעות של „חתומה

(16) ראה ב"ב טו, א. פרש"י ברכה לד, ה.

(17) בהקדמתו לפיה"מ בתחלתה ד"ה דע (וראה תרגום קאפח שם).

(18) עד"ז ת' בחשק שלמה לגיטין ס, א (שו"ת בנין שלמה בהקדמתו השני').

(19) גיטין שם.

(20) ד"ה תורה חתומה גיטין שם.

ניתנה“ היא „לא נכתבה עד סוף מ' לאחר שנאמרו כל הפרשיות כולן“.

(ב) בכלל, יש לברר, אם הרמב"ם מתכוון לומר, שכל אחד ואחד מישראל – כל „בר חיובא“ – נהג לכתוב בעצמו במגילות את כל פרשיות התורה²² במשך ארבעים השנים. ובמיוחד משום שחלק נכבד מן הנכנסים לארץ ישראל נולדו במדבר.

(ג) ועיקר: בדברי חז"ל²³ נאמר רק, כדלעיל, שמשח כתב שלשה עשר ספרי תורה.

אם כל החייב במצוות שבאותו דור היה כתב, לאחר הציווי של „ועתה כתבו לכם...“, „ספר תורה לעצמו“ – צריך היה ענין זה, לכאורה, להיות מוזכר בדברי חז"ל, כדלעיל. מכך שחז"ל מדברים רק אודות שלשה עשר ספרי תורה, מובן שלא היה אז ארוע יוצא דופן כל כך – שבאותו זמן הסתיימה כתיבתם של יותר מששים רבוא ספרי תורה, או, אפילו – שהתחילו לכתוב ספרי תורה רבים כל כך²⁴.

ד. המצוה בימינו – ספרי קודש ללימוד

כדי להבין זאת יש להקדים ולציין את התמיהה המפורסמת: אם מצות עשה על כל איש ואיש מישראל לכתוב ספר תורה לעצמו – מדוע אין אנו רואים שיהודים בכלל, ובמיוחד גדולי ישראל רבים, מקיימים מצוה זו בפועל? ובסמוך לזמן החיוב במצוות, החל מן המובן מטעמה של המצוה, „כתבו לכם ולמדו“.

לכאורה, יש לומר, שהסיבה לכך היא: הרא"ש אומר²⁵, וכך נקבעה גם ההלכה²⁶, ש„האידינא (=עתה) שכותבין ס"ת ומניחין אותו בבתי כנסיות לקרות בו ברבים, מצות עשה

(21) ד"ה חתומה גיטין שם. וכ"כ ברמב"ן בהקדמתו לפירושו עה"ת, דלמ"ד זה „נכתב הכל בשנת הארבעים כשנצטווה כתוב לכם גו...“ וראה לעיל הערה *15.

(22) ובכל התנאים הדרושים שתה"י ס"ת כשרה.

(23) ראה ג"כ רש"י פרשתנו לא, ט (ובגו"א וכו' שם). שם לא, כב. כד"כ.

(24) ראה ביאור הרי"ף פערלא לסהמ"צ לרס"ג מנין הפרשיות פרשה ס (ריג, ג) – שלדעת הרס"ג משמעות הכתוב היא שלא צוה הכתוב אלא לכתוב ס"ת אחת לכל ישראל. ע"ש.

(25) הל' קטנות ריש הל' ס"ת.

(26) טושו"ע י"ד סי' ער ס"ב.

הוספה

בשורת הגאולה

ב.

מ'זעט (בשנת נסים) ווי עס ווערן מקויים די סימנים אויף דעם אין חז"ל, כולל – דעם סימן וואָס שטייט אין ילקוט שמעוני (וועלכע מ'האָט דערמאָנט לאחרונה כמה פעמים): „שנה שמלך המשיח נגלה בו כל מלכי האומות מתגרין זה בזה כו', מלך פרס מתגרה במלך ערבי והולך מלך ערבי לארס' ליטול עצה מהם כו', וכל האומות מתרעשים ומתבהלים כו', ואומר להם (הקב"ה לישראל) בני אל תתיראו כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם כו', אל תיראו הגיע זמן גאולתכם כו', [און דערנאָך איז ער ממשיך אין ילקוט:] בשעה שמלך המשיח בא עומד על גג בית המקדש והוא משמיע להם לישראל ואומר עניים הגיע זמן גאולתכם”.

(משיחת יום ד' פ' נצבים-וילך, כ"ב אלול תשנ"ג)

(1) ישע"ר רמז תצט. וכ"ה בפסיקתא רבתי פל"ז (פיסקא קומי אורי).

(2) ובפסיקתא שם: לאדום.

רואים (בשנת נסים) איך שמתקיימים הסימנים שהובאו בחז"ל על זה, כולל – הסימן שמוכר בילקוט שמעוני (שהוזכר לאחרונה כמה פעמים): „שנה שמלך המשיח נגלה בו כל מלכי האומות מתגרין זה בזה כו', מלך פרס מתגרה במלך ערבי והולך מלך ערבי לארס' ליטול עצה מהם כו', וכל האומות מתרעשים ומתבהלים כו', ואומר להם (הקב"ה לישראל) בני אל תתיראו כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם כו', אל תיראו הגיע זמן גאולתכם כו' (ואח"כ ממשיך בילקוט:) בשעה שמלך המשיח בא עומד על גג בית המקדש והוא משמיע להם לישראל ואומר עניים הגיע זמן גאולתכם”.

לאחר הש"ך³⁴ – אין כוונתו של ה"רא"ש" לבטל את מצות כתיבת ספר תורה כפשוטה, אלא בכוונתו להוסיף, ש„האידנא“ נוספת עוד חובה „לכתוב חומשי תורה ומשנה וגמרא ופירושה”.

ואם כך, נשארת בעינה התמיהה שהוזכרה לעיל: כיצד ייתכן שגדולי ישראל רבים, אשר בודאי הדרו במצוות, וקיימו אותן באופן של מלכתחילה ולפי כל הדעות – לא התאמצו לכתוב ספר תורה, לא בעצמם ואף לא על ידי שליח, כדי לצאת ידי חובת המצוה גם לדעת הפוסקים הנ"ל, שקיימת מצוה של כתיבת ספר תורה כפשוטה?

יותר מכך: אפילו אותם גדולי ישראל אשר כתבו ספר תורה – לא עשו זאת מיד כאשר נעשו חייבים במצוות, ואף לא בהזדמנות הראשונה, של אמצעים כספיים וכדומה, שהיה באפשרותם לקיים זאת – כי אם לאחר שנים רבות³⁵!

הכרחי אפוא לומר, שגם לפני שהם כתבו את ספר התורה, הם קיימו מצוה זו, ובאופן של מלכתחילה, ובהידור, כהנהגתם אפילו בהלכות מדברי אחרונים וכדומה. והשתדלותם מאוחר יותר לכתוב ספר תורה לא היתה משום שלפני כן היה חסר אצלם, ח"ו, קיום מצות עשה מן התורה, אלא כתוספת והידור מיוחד³⁶.

1. ספר תורה של צבור

ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

נהוג בכל תפוצות ישראל, שבכל קהלה יש ספר תורה השייך לצבור³⁷.

בנוסף לכך שיחידים כותבים ספרי תורה

(33) ליו"ד שם.

(34) ראה שאגת ארי' ס' לו. ברכי יוסף ליו"ד שם. שו"ת חת"ס יו"ד סרנ"ד. ועוד.

(35) במנ"ח מצוה תריג (קרבן לסופה) שלהסברא שהמצוה היא כתיבה לחוד (ולא – ללמוד בה), לא נקרא ביטול מ"ע עד שימות ולא יכתוב ס"ת (וראה דעת קדושים לס' ער סק"ד). אבל [נוסף לזה שנפסק הדין בשו"ע כדעת הרא"ש שהמצוה היא ללמוד בה (שלכן חייבים האידנא בכתיבת חומשי תורה כו'), כנ"ל – הרי' גם לדידי' לא קיים המצוה עד שיכתוב.

(36) את"ל שזוהי ע"ד אבןן במאי הוי זהיר טפי (שבת ק"ה, ב) וכיו"ב – יתורץ מה שכונ"כ גדולי ישראל לא נזכר בהם (לא ראינו) שיכתבו ס"ת.

(37) וכופין בני העיר לקנות להם ס"ת (רמב"ם הל' תפלה רפ"א. הל' שכנים רפ"ו. טושו"ע או"ח ר"ס קנ. חו"מ ר"ס קסג. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד הי"ג).

היא על כל איש מישראל .. לכתוב חומשי תורה ומשנה וגמרא ופירושה"ן להגות בהן הוא ובניו כי מצות כתיבת התורה היא ללמוד בה .. הם הם הספרים שאדם מצווה לכותבם". כפי שפוסק הש"ך²⁷, ש„האידנא“ הרי „מצות עשה נאמר דוקא באלו, ולא בספר תורה”.

ואכן, לגבי ספרי קודש באופן כללי – כתובים או מודפסים – רואים שרבים מישראל, ואפילו אלו שבה עתה נכנסו לגיל בר-מצוה – רוכשים ספרים כדי ללמוד בהם, וכך הם יוצאים ידי חובת מצות „כתבו לכם”²⁸.

ולמרות שהרמ"א²⁹ פוסק ש„לקחו כך ולא הגיהו בו דבר, הוי כחוטף מצוה מן השוק ואינו יוצא בזה”, ולכל הדעות³⁰ אין זה קיום מצוה כראוי –

הרי הלכה זו בדברי הרמ"א נאמרה רק לגבי ספר תורה, שעליו חלה חובה של כתיבה. אבל „האידנא”, כאשר מקיימים את המצוה בספרי קודש אחרים, מסכים גם הרמ"א שניתן לצאת ידי חובת המצוה גם באמצעות קניית הספרים, כפי שהוסבר בהרחבה במקום אחר³¹.

ה. ספרי קודש – בנוסף לספר תורה

אך לאמיתו של דבר אין זה תירוץ מספק. כי לא מצאנו בשום מקום, ואין רואים בפועל שכל בר-מצוה יכתוב – או לפחות יגיה או יקנה ספרים, כפי שהתבאר בסעיף הקודם – ושהיו לו כל הספרים עד לשולחן ערוך³² – מיד כאשר הוא חייב ב„ולמדנה”.

ולפי דבריהם של פוסקים רבים – כולל בעל ה„בית יוסף” (ב"ח) והט"ז³³, וכן פוסקים רבים

(27) יו"ד שם סק"ה.

(28) ראה לקו"ש שם (ע' 24-5) שלד"ה זו י"ל שא"צ ספרים מכל הסוגים שמנה הרא"ש (ודי אולי בספר אחד?).

(29) יו"ד שם ס"א.

(30) גם להד"ע שיקים המצוה – רש"י מנחות ל, א ד"ה כחוטף. נמוק' להלכות קטנות שם. וכן פסק הגר"א יו"ד שם. וכן משמע בט"ז שם סוסק"א. ועוד.

(31) לקו"ש שם (ע' 21 ואילך). ע"ש באורך שהוא ע"ד „דון מינה ואוקי באתרא” (יבמות ע"ה, ב. ויש"ג).

(32) שע"ז, תה"ל לעד" בשלימות, כי יודע המצות על בורן ובמילא – יודע אשר „הופר” – אבל לא מצאתי לע"ע מי שידגיש בנדודו ס' הדי, השו"ע וכיו"ב.

כך יוצאים ידי חובת המצוה לא רק משום ש"לב בית-דין מתנה" – שתנאי זה מועיל אף כאשר אין משתתפים בכתיבת הספר באמצעות רכישת אות – אלא זוכים גם ביתרון של מעשה בפועל, בממון, בכתיבת התורה, ואז בודאי אין זה כחוטף מצוה מן השוק, אלא "כאילו קבלו מהר סיני"⁶⁴.

ועלידי כך שלכל היהודים היה זה ספר התורה – שמצות כתיבת ספר תורה היא ה"סיום" של כל תרי"ג המצוות⁶⁵ – נזכה בקרוב ממש לסיום הגלות⁶⁶, גלותינו שכל ישראל יצאו ממנה, בביאת משיח צדקנו,

והוא יכתוב את "משנה התורה"⁶⁷, "לשם המלך", אשר "יהיה עמו תמיד... שנאמר והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו"⁶⁸.

(משיחות י"ט כסלו)
והתועודיות שלאח"כ, תשמ"ב)

באופן אחר, יוצאין בזה. ועצ"ע.

(64) ל' הגמרא מנחות שם. וראה נמוק"י ריש הל' ס"ח (הובא בב"י לטו"ד שם בתחלתו) דגם כששכר סופר לכתבו כ"ה ה"י ג"כ כאילו קיבלו מסיני.

גם י"ל שעי' ברכות התורה בעת העלי' ה"ז כמו שמעיד על כשרות התורה, וה"ז הגי' בה אות אחת (ואולי גם יתירה מזה), כמשנ"ת בההתועדות.

(65) ראה ס' החינוך שם. ועוד.

(66) ראה בן איש חי פ' בראשית (ע' ז).

(67) שופטים יז, יח.

(68) רמב"ם הל' ס"ח שם ה"ב.

יהודי יכתוב ספר תורה לעצמו^{62*}, במיוחד כאשר "ולמדה" כיצד לקיים מצוות מתחיל מ"החודש הזה...", כתב משה רבינו עבורם שלשה-עשר ספרי תורה – ספר תורה לכל שבט. אלה היו ספרי-תורה של קהל, ולכן "לב בית-דין מתנה עליהן" שכאשר כל אחד מן הציבור ילמד בספר התורה, הרי שמשה רבינו כתב עבורו מלכתחילה את ספר התורה⁶³.

ויש לומר, שזוהי הסיבה לכך שהציווי על כתיבת ספר-תורה נאמר במצב כזה – שבו לא היתה אפשרות של קיום מצות הכתיבה על-ידי כל אחד אלא על-ידי ספר תורה של קהל –

כדי ללמד לגבי הדורות הבאים, שבמצב הקיים במרבית הזמן, שבו בלתי-אפשרי שכל יהודי יכתוב ספר תורה לעצמו, הרי הציווי הוא לקיים זאת מלכתחילה באמצעות ספר תורה של קהל.

יג. אות בספר התורה – לכל יהודי

מכל האמור לעיל מובנת החשיבות הרבה של רכישת אות בספר-תורה של קהל:

(62*) ועצ"ע בנוגע ל"ג ס"ח שכתבן משה למ"ד תורה חתומה ניתנה. וראה לעיל הערה 15 בסופה.

(63) אבל ראה לעיל הערה 58 (להדיועות הנ"ל שהס"ח צ"ל תח"י תמיד). ואולי יש לחלק כי מכיון שאז לא ה' אפשר

לזכות

ב"ק אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח

❧ ❧ ❧

ויהי ר"ע קיום הוראת

ב"ק אדמו"ר מלך המשיח (בשיחת ב' ניסן ה'תשמ"ח)

להכריז יחי, יקיים הבטחתו הק',

שההכרזה תפעל 'ביאת דוד מלכא משיחא'

❧ ❧ ❧

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

וכך יש לומר בענייננו: כיון שעקב המצב של חוסר אמצעים כספיים וכדומה אין לכל אחד אפשרות לכתוב ספר תורה לעצמו, הרי הוא יוצא ידי חובת המצוה על ידי ספר תורה שהקהל כותב ביחד, כי "מסתמא הוי כאילו פירשו שכל הקהל נותנים חלקם" לכל אחד מן הקהל "על מנת שיחזירוהו להם", כדי שספר התורה, וכתביתו, יהיה שייך לכל אחד לגמרי והוא יוכל לצאת ידי חובת המצוה של "כתבו... ולמדה"⁴⁶.

ויותר מכך: אין זה ספר תורה של שותפות, אלא בזמן הדרוש זהו ספר תורה השייך לכל אחד לחלוטין מלכתחילה, כדלהלן.

ח. לב בית-דין מתנה

אך, לכאורה, אין תירוץ זה מתאים, כי בענין זה אין דומה ספר-התורה לאתרוג:

לגבי האתרוג די בכך שהאתרוג קני לו – "שלו", ולכן הסכמת הקהל להקנות את האתרוג לאחד מהם בשעת נטילתו מועילה.

אלא לגבי ספר תורה אין די בכך שיהיה לאדם ספר תורה, אלא כל אחד חייב לכתוב ספר תורה בעצמו או על-ידי שליח. ולפיכך קובעת ההלכה⁴⁷, ש"אפילו הניחו לו אבותיו ספר תורה, מצוה לכתוב משלו". ויותר מכך: לפי הרמ"א⁴⁹, אף כאשר יהודי קונה ספר תורה "ולא הגיה בו דבר, הוי כחוטף מצוה מן השוק ואינו יוצא בזה".

ואם כך, מה תועיל ההנחה ש"כל הקהל נותנים חלקם" לכל אחד מהם – הרי בסופו של דבר אין הסדר זה טוב יותר מאשר קניית ספר תורה על-ידי היהודי בעצמו?!

ההסבר לכך הוא: מדובר כאן על ספר תורה של ציבור, השייך לציבור, וממילא חל על כך

ומוסרים אותם לבתי כנסיות – רבים מהם מוסרים את ספר התורה, "יפה יפה"³⁸ ולגבי חלקם יש דיון³⁹ אם ספר התורה נשאר קניינו של היחיד, או שהוא נעשה קניינו של הציבור – הרי בנוסף לכך נהוג שהציבור שוכר ביחד סופר לכתיבת או קניית ספר תורה, וספרי תורה אלו הם בודאי קנין הציבור, ולכן יש לכל יהודי⁴⁰ חלק במצוה של "כתבו לכם...".

אבל לגבי חפץ השייך לציבור יש דיון⁴¹ אם אפשר לומר שלכל יחיד, כפרט, יש חלק מסויים משלו בדבר זה, שהרי צבור אינו רק צירוף של יחידים רבים, אלא זוהי מציאות חדשה. ולכן יש צורך בהירות של "מוסרו לציבור יפה יפה".

יותר מכך: אף אם נאמר שזה נחשב כספר תורה של שותפים, בכל זאת סוברים רבים מן ה"אחרונים"⁴² שאין יוצאים ידי חובה בספר תורה של שותפים, אלא כל אחד חייב לכתוב ספר תורה לעצמו –

ואם כך, שבה הקושיה ומתעוררת: כיצד יוצאים ידי חובת המצוה של כתיבת ספר תורה על ידי נטילת חלק בספר תורה של קהל?

ז. "שכל הקהל נותנים חלקם"

ההסבר לכך הוא: לגבי אתרוג ומיניו קובעת ההלכה⁴³ שאין יוצאים ידי חובת המצוה באתרוג של שותפות, אלא האתרוג צריך להיות "כולו שלו"⁴⁴, ולמרות זאת "גוהגים במקום שאין אתרוג מצוי, שכל הקהל קונים אתרוג בשותפות .. מפני שכיון שקנאוהו לצאת בו מסתמא הוי כאילו פירשו שכל הקהל נותנים חלקם לכל מי שנוטלו לצאת בו, על מנת שיחזירוהו להם"⁴⁵.

(38) ר"ה ז, ריש ע"ב. וש"נ.

(39) ראה המובא בפתחי תשובה ליו"ד שם סק"ג. יסודי ישרון ח"ב ע' צ. ע' קמו. לקמן הערה 49. וכבר דשו בו רבים.

(40) אפילו שלא מאותו הציבור, כי הכוונה גם לאוהבים וכו'.

(41) ראה מפענח צפונות פ"ד ס"ב וס"ד. ועוד. לקו"ש ח"ח [המתורגם] ע' 121 ואילך. חל"צ ע' 110. ועייג"כ בנוגע לנדוד – ס"ח – מפענח צפונות (פ"א ס"ח). וש"נ (שלהרגצובי לא שייך ב' קנין ליחיד מכיון שהוא דבר דבקושה. ע"ש.

(42) ראה ח' רעק"א ופתחי תשובה (סק"א) ליו"ד שם. יסודי ישרון שם ע' צב. וש"נ.

(43) שו"ע או"ח סתרינ"ח ס"ו.

(44) לשון הרשב"ם ב"ב קלו, ב ד"ה יצא.

(45) או"ח שם ס"ט (ע"פ רשב"ם ב"ב שם). וראה שד"ח כללים מע' הלמ"ד כלל קמא אות נא.

(45) או"ח שם ס"ט (ע"פ רשב"ם ב"ב שם). וראה שד"ח כללים מע' הלמ"ד כלל קמא אות נא.

(46) ועד"ז בנוגע לספרים כ' (לדעת הש"ך – הובאה לעיל סעיף ד – שהאידנא המצוה, "דוקא באלו") – שמכיון שכופין בני העיר, לקנות גם תורה שבע"פ כולה" (הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד הי"ג ובקו"א שם, וש"נ), הרי "כל הקהל נותנים חלקם" לכאור"א מהקהל בשעה שלומד בהם כדי שיוכל לקיים מצוות, או בלב ב"ד מתנה.

(47) סנהדרין שם. רמב"ם הל' ס"ח שם. שו"ע יו"ד שם ס"א.

התורה, בעת עלייתו לתורה, הרי הוא יקיימה בספר תורה שנכתב בעבורו בלבד⁵².

בית־דין אינו חייב לומר תנאי זה במפורש לסופר הכותב את ספר התורה, כי הענין של "לב בית־דין מתנה" חל⁵³ אף כאשר האחר אינו יודע ואינו חושב על התנאי. כפי שרואים במקומות רבים. כגון: בהלכה⁵⁴ של "לשם ששה דברים הוצב נזבח", אשר "אף מי שלא היה בלבו לשם אחת מכל אלו כשר שתנאי בית־דין הוא".

ט. התנאי – גם על ההגהה

לפי זה יש לומר יותר מכך:

גם אלו אשר נולדו לאחר שהקהל כבר כתב את ספר התורה – ואשר, לכאורה, לא חל עליהם "לב בית־דין מתנה" של שעת הכתיבה (ויש לדון בכך) – בכל זאת, כיוון שחייבים להגיה ספר תורה מפעם לפעם, ו"כל המגיה ספר־תורה ואפילו אות אחת הרי הוא כאילו כתבו כולו"⁵⁵, יש לומר, שלכל הדעות "לב בית־דין מתנה" שהגהת ספר התורה תיחשב ככתיבת ספר תורה עבור אלו אשר נולדו והגיעו לגיל מצוות בין זמן כתיבת ספר התורה לבין זמן הגהתו, וכן בין הגהה להגהה.

ולפי הסבר זה יוצא, שאפילו קהלות שרק קנו ספר תורה, גם אצלו "לב בית־דין מתנה" שהגהת ספר התורה מפעם לפעם נעשית בשליחותו של כל "בר־חיובא" מבין הקהל, ובכך הוא מקיים את מצות כתיבת ספר התורה.

י. "ולמדה" – בעיקר בעת

הקריאה בציבור

אך עדיין יש להבין:

52) ואף שהטעם שהלוקח ס"ת הרי כחוטף מן השוק הוא משום דלא טרח בה (נמוק"י להלכות קטנות שם, ועוד), והרי גם כאן לא טרח בה [ובמשנת חכמים (קונטרס על מ"ע שבספר אהבה) כתב מטעם זה שהכותב ס"ת לחבירו בלי ידיעתו אין חבירו יוצא בה מכיון שלא טרח בה כלל] –
– שאני בנוד"ק, שעי' "לב בית־דין מתנה" ה"ז כאילו הוא – שכן לו סופר לכתוב לו ס"ת, שיוצא בזה לכל הידיעות, כפסק הרמ"א י"ד שם.

53) ראה ריטב"א שבוטע יא, א. רמ"א או"ח סקנ"ד ס"ה, י"ד סריג"ס ס"ב. ועוד.

54) וזהו כ, ב.

55) מנחות שם. רמב"ם הל' ס"ת שם.

הדעות שאין יוצאים ידי חובת המצוה (גם לפי הרא"ש) רק בספרי־קודש, אלא חייבים לכתוב גם ספר תורה, הרי אין חובה של הימצאות ספר תורה תחת ידו של היהודי בכל עת ובכל שעה⁶¹. די שיש לאדם ספר תורה כאשר הוא מקיים את "ולמדה" – כאשר עולים לתורה ולומדים בה.

יא. ספר־תורה של שותפים וספר־תורה של קהל

ובכך יש פרט נוסף: ספר תורה של קהל שונה מספר תורה של שותפין:

בספר תורה של שותפין תלויה חלוקת ספר התורה ביניהם בדעת השותפין. וכיוון שהענין של "ולמדה" אינו מוגבל בזמן – בשונה מן האתרוג שנטילתו היא בזמן מסוים – אי אפשר לומר ש"יוצאים בו מסתמא" משום שהשותפים כתבו את ספר התורה "אדעתא דהכי" – במטרה לתת (על מנת להחזיר) את ספר התורה לשותף השני בזמן שהוא מקיים את "ולמדה", ובמיוחד כאשר ייתכן ששניהם ילמדו בספר־התורה באותו זמן.

לעומת זאת, ספר תורה של קהל שייך לציבור לצורך קריאה בו ברבים, ולכן אין צורך בתנאי וכדומה, אלא "לב בית־דין מתנה" שכאשר כל אחד מן הקהל עולה לתורה, ספר התורה הוא "שלו", ויותר מכך – שכתובת ספר־התורה נעשתה עבורו, כדי שיוכל לקיים באמצעותו את מצות כתיבת ספר־התורה.

יב. יג ספרי התורה – של קהל

לפי כל האמור לעיל ניתן לומר, שכך קיימו בני ישראל את המצוה של כתיבת ספר תורה בפעם הראשונה⁶²:

כיוון שהיה זה זמן שבלתי־אפשרי היה שכל

קרייתם ברבים זוהי עיקר מצותה. וראה לבוש י"ד שם ס"ב: וחייבים לכותבה לקרות בה ברבים (אבל ראה הערה הקודמת).

61) ראה ענ"ד שו"ת נפש חי' י"ד ס"י עה (אלא שהוא כתב שמס"ו האידנא לא הוי המצוה שכי"א יכתוב ס"ת לעצמו, ומספיק זה שיש להציבור ס"ת א' לקרות בה).

62) ראה גם אור שמח הל' ס"ת שם. אבל שם מוכיח מזה דיוצאין בס"ת של שותפין, אבל ע"פ המבואר בפנים אין מזה ראיה, כי שם היו ס"ת של קהל דלב ב"ד מתנה עליהן.

לכאורה, יש עוד הבדל בין אתרוג של הקהל לבין ספר־תורה של הקהל,

כפי שמבחינים ה"אחרונים"⁵⁶ בין ספר־תורה של שותפין לבין אתרוג של שותפין, אשר גם לגבי אתרוג של שותפין פוסק הרמ"א⁵⁷ ש"אם קנו לצורך מצוה יוצאים בו מסתמא (ואין צורך לסכם במפורש שנותנים זאת לשותף השני במתנה על מנת להחזיר) דאדעתא דהכי קנאוהו (= כי על דעת כך קנאוהו).

אצל האתרוג מועילה מתנה על מנת להחזיר, כי האתרוג צריך להיות "שלו" רק בעת נטילתו. ואילו ספר תורה, שזקוקים לו לצורך הלימוד בו⁵⁷, אין מועילה נתינתו במתנה על־מנת להחזיר, כי ברגע שהאחד נותנה לאחר, הרי אין לו ספר תורה ללמוד בו.

אך לא כן הוא הדבר. כי הבדל זה בין ספר תורה לבין אתרוג – יש לו מקום רק בדורות הראשונים, כאשר למדו בעיקר בספר התורה⁵⁸.

אך בזמננו מקויים הענין של "ולמדה" בספר תורה, לפי מנהג ישראל למעשה, בעיקר⁵⁹ על־ידי הקריאה ברבים⁶⁰. וממילא מובן, שאף לפי

56) ראה פתחי תשובה שבהערה 42. שו"ת קנאת סופרים תשובה ב, ד"ו. ועוד.

57) ראה לשון החינוך מצוה תריג: ס"ת מוכן אצלו שיוכל לקרות בה תמיד. ועוד.

58) ע"פ המבואר בפנים מובן ג"כ שאין קושיא (על הביאור שבפנים) מסוגית הגמרא בנדרים (מה, א ובפרש"י, ב"ב מג, א) דמשמע שם ס"ת של עיר אינה בשביל לצאת בה כתיבת ס"ת כ"א רק, לשמיעה קאי" (ב"ב שם), ולכן אפשר לכתוב חלקו לנשיא (נדרים שם) [וכמו שהביא אחרונים ראי' משם שאין יוצאין בס"ת של שותפות] –

כי [נוסף לזה שבכמה אחרונים דחו הרא"י מסוגית הנ"ל, (הרי בדורות הראשונים שלמדו בס"ת לא יצאו בשל שותפות מכיון שצ"ל תח"י תמיד (להריעות הנ"ל הערה 65). וראה גם יומא נע, א) סוטה (מא, א) – "כל אחד ואחד מביא ס"ת מביתו כו".

59) אף שגם האידנא יש לימוד (לכא"א) בס"ת – ס"ו (סק"ב) ומג"א (סק"א) או"ח סרפ"ה. שו"ע אדה"ז שם ס"ד. – וצע"ג (שלמרות השו"ע) לא ראינו זה רק בעל"י לתורה (רק בארז"ל וכו') – שה"י מעביר הסדרה בס"ת – ש' הכונות סדר שבת ענין ליל ל'. פעי"ח ש' הנהגת הלימוד. שו"ע פ"ג. ובדבר הרגיל כיו"ב בכל ע"ש גם לא ראינו ראי' (שד"ח כללים מע' ל כלל עו. וש"י).

60) בב"י לטו"ד שם (בסופו), אבל לכתוב ס"ת לקרות בו הוא ובניו (ולא – רק בבית הכנסת) פשיטא דגם האידנא וזה ניקר קיום מ"ע שח"י הוא נוהג בו כמו שהיו נוהגים בדורות הראשונים". אבל נוסף לזה שגם לדבריו כתיבת ס"ת כדי לקרות בה ברבים היא ג"כ קיום מצוה, הרי מכיון שכבר נהגו ישראל שלא ללמוד בס"ת (וראה פרישה שם (סק"ח) שלא וליזל בכבוד ס"ת"), א"כ האידנא

הכלל⁴⁸ ש"לב בית־דין מתנה עליהן". כלומר, הקניית ספר התורה לכל אחד ואחד אינו מצד כל יחיד כפרט, אלא משום ש"לב בית־דין מתנה" ומקנה את ספר־התורה לכל אחד ואחד.

ולפי זה ניתן לומר שבמקרה זה⁴⁹ "לב בית־דין" לא רק על כך שספר התורה יהיה "שלו", אלא יותר מכך, שכתובת ספר התורה תיעשה בעבורו⁵⁰ – מיד בעת כתיבת התורה "לב בית־דין מתנה" שהכתיבה נעשית בשליחותו של כל אחד מן הקהל⁵¹, וכאשר יהא עליו לקיים את מצות "ולמדה" בספר

48) כתובות קו, ב. וש"י. וראה שד"ח שצויין בהערה 45, דמה שיוצאים באתרוג הקהל הוא ג"כ מטעם זה.

49) רש"י שבוטע יא, ד"ה לב: וכל מידי דציבור נותנין ב"ד לב. ולהעיר, שבס', "קובץ" לרמב"ם הל' ס"ת שם כתב, שמשמע זה יחיד המקדיש ס"ת לציבור לא אבר מצותו כי לב ב"ד מתנה שלא מסר לציבור אלא לקרות בה. וראה גם בני יונה להל' ס"ת ס' ער ס"א.

50) ראה גם שו"ת קנאת סופרים (למהרש"ק) תשובה ה, להסביר שיוצאין בס"ת של שותפין כי אמרינן יש בריה"א, דבשעה זו דשותף א' ונטול הוי כשלו כולו .. ואף דאח"כ נתנו לחבירו הוי רק כמכור לו .. והשני לא הוי כקונה מן השוק כיון דס"ל יש בריה א"כ הוברר הדבר בשעה דהוי בידו כאלו הוא נתנו מתחלה.

51) ואף שהסביר שאין יוצאין בשל שותפות ה"ז משום שצ"ל, כולו שלו" (כבאתרוג, כנ"ל ס"ו) – יש לומר* בכמה אופנים, ומזה:

א) מצד "לב ב"ד מתנה" ה"ז כאילו נכתבה עבור כאו"א מהציבור בפ"ו ולהעיר מהחילוק בין ירושה לשותפות (בכורות נ, ב ובפרש"י ד"ה וכשהייבין).

ב) עוד מקום לומר חידוש אבל בסבא חזוקה, "כתבו" ה"ז בדוגמת, ולמדה". וכשם ש"ולמדה", הרי החיוב הוא על כאו"א, אבל אפשר ואדרבא משובב בדיבור חברים, עד"ז גם כשרבים (ברוב עם – הדרת הס"ת) עושים שליח אחד לכתיבה. ועכ"פ מקויים באופן דלכתחילה.

ו"ל רמז לכ"ז – מ"ת ה' באופן כזה: תיכף נעשית התורה „מאורסה" של כאו"א בפ"ע (שלכן מותר ללמדה, משא"כ עכ"ם – סנהדרין נט, רע"א), נוסף על שניתנה „מורשה קהלת יעקב". [ועד"ז מצינו בסוכה: כל ישראל ראוין ליטב בסוכה אחת

(סוכה כו, ב), ולכא"א – ג' דפנות כו' בפ"ע.

צפונות ולק"ש שצויינו בהערה 41, וש"י].

(*) והרי זהו הטעם לפס"ד הרמ"א שהובא לקמן סעיף י"ד, דבאתרוג של שותפין אמרינן, „אדעתא דהכי קנאוהו". כמ"ש במג"ש שם סק"י (והוא מתשובת הרשב"א סי' תו. וראה ר"ן בנדרים (מה, ב) דבאין בו דין חלוקה (בכח"ז שניקרו של דבר נתברר כבר ממשנה ראשונה) לכו"ע אמרינן יש בריה.

(*) גם להדיעות שלא אמרינן בזה יש בריה (ראה מג"א שצויין בשו"ת להנהיג הקודמת ש,טוב להכריז שיתן כל אחד חלקו לחבירו במתנה", ולא נסמך על הדיעות דיש בריה).